



Nacionalni inštitut
za **javno zdravje**

Novi izzivi v luči Evropskega procesa okolja in zdravja

Budipeštanska deklaracija, 5. do 7. julija 2023

Pirnat Nina, Vračko Pia, Viher Hrženjak Vesna, Blaznik
Urška, Perpar Veninšek Irena, Uršič Simona

05.12.2025

Kaj je Evropski proces okolja in zdravja (EEHP)?

**“Čisto okolje ni razkošje, je pogoj za naše zdravje”..
(Helsinki, 1989)...**



- V poznih osemdesetih letih se je v Evropi začel proces za odpravo/zmanjševanje najpomembnejših okoljskih tveganj za zdravje ljudi (1989 WHO/Evropa)
- Nastala je Medvladna platforma WHO/Europe.
- Napredek pri doseganju tega cilja je zaznamovala serija 7-ih Ministrskih konferenc, ki jih usklajuje WHO-Europe. Pomenijo edinstven primer združevanja različnih sektorjev za oblikovanje in usklajevanje evropskih politik in ukrepov na področju okolja in zdravja.
- **Skupne zaveze, kazalniki, poročanje**

Vodenje in deležniki

- Ministri za zdravje in okolje, WHO/Europe
- Mednarodni organ za izvajanje in spremljanje evropskega okoljskega in zdravstvenega procesa (EHTF), strokovne mreže, partnerji
- Vključevanje mladih in civilne družbe

Kronologija ministrskih konferenc

- Frankfurt (1989),
- Helsinki (1994),
- London (1999)
- Budimpešta (2004),
- Parma (2010),
- Ostrava (2017),
- Budimpešta (2023)

- **Od deklaracij k izvedbi**

Budimpešta 2004 – poudarki

- Otroci in okolje (CEHAPE)
- Dvig politične prepoznavnosti okoljskega zdravja

Parma 2010 – Parmaska deklaracija

- Zaveze do 2020; otroci in mladostniki
- Notranji zrak; voda/sanitarije v šolah; kemikalije; poškodbe

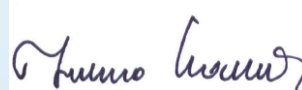
Številka: 54901-4/2011/5
Datum: 31. 5. 2011

Vlada Republike Slovenije je dne 31. 5. 2011 obravnavala Poročilo o udeležbi udeležbo ministra za zdravje Dorijana Marušiča z delegacijo na 1. zasedanju Evropskega ministrskega sveta za okolje in zdravje 4. in 5. maja 2011 v Parizu in sprejela naslednji

S K L E P :

1. Vlada Republike Slovenije je sprejela Poročilo o udeležbi ministra za zdravje na 1. zasedanju Evropskega ministrskega sveta za okolje in zdravje.
2. Vlada Republike Slovenije se je seznanila s predlogom, danim na zasedanju, da bi Republika Slovenija gostila 1. zasedanje Evropske delovne skupine na področju okolja in zdravja.
3. Vlada Republike Slovenije soglaša z organizacijo 1. zasedanja Evropske delovne skupine na področju okolja in zdravja v Republiki Sloveniji.
4. Za organizacijo 1. zasedanja Evropske delovne skupine na področju okolja in zdravja v Republiki Sloveniji bo po oceni treba zagotoviti 120.000 eurov. Sredstva v višini 45.000 eurov bo zagotovilo Ministrstvo za zdravje, in sicer 10.000 evrov iz proračunske postavke 7284 - Mednarodno sodelovanje, 35.000 evrov pa v okviru PP 2274 - Izvajanje programov sodelovanja z WHO, sredstva v višini 5.000 evrov pa bo zagotovilo Ministrstvo za okolje in prostor iz proračunske postavke 2286 - Mednarodno sodelovanje. Vlada Republike Slovenije soglaša, da Ministrstvo za zdravje pri pridobivanju potrebnih manjkajočih sredstev sodeluje s Svetovno zdravstveno organizacijo.
5. Vlada Republike Slovenije je pooblastila ministra za zdravje, Dorijana Marušiča in ministra za okolje in prostor, dr. Roka Žarniča, za predstavljanje vsebine Evropskega procesa za zdravje in okolje na vseh upoštevnihih forumih, v katerih delujeta, predvsem pa v Svetu ministrov za zdravje in v Svetu ministrov za okolje, na Komisiji Združenih narodov za trajnostni razvoj, Mednarodni strategiji ravnanja s kemikalijami (SAICM), Evropski Ministrski konferenci o okolju za Evropo, Ekonomski komisiji Združenih narodov za Evropo (UNECE), Programu Združenih narodov za okolje (UNEP).

Mag. Helena KAMNAR
GENERALNA SEKRETARKA



PREJMEJO:

- Ministrstvo za zdravje
- Ministrstvo za okolje in prostor
- Ministrstvo za finance
- Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje
- Ministrstvo za zunanje zadeve

Pomen Parme za Slovenijo SI

- STRATEGIJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV V POVEZAVI Z OKOLJEM 2012–2020 (MZ RS)
- Medresorska delovna skupina na ravni državnih sekretarjev
- Usklajenost s CEHAPE; izvedba v šolah, vrtcih, lokalnih skupnostih...
- Poudarki: notranji zrak, pitna voda/sanitarije, kemijska varnost, preprečevanje poškodb in zastrupitev...

Medresorska delovna skupina za izvajanje zavez 5. Ministrske konference o okolju in zdravju otrok Evropske regije Svetovne zdravstvene organizacije 2011

Predsedujoči: **Ivan Eržen** Ministrstvo za zdravje

Člani:

- Peter Gašperšič Ministrstvo za okolje in prostor
- Anja Kopač Mrak Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
- Tanja Strniša Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- Igor Jakomin Ministrstvo za promet
- Janko Burger Ministrstvo za gospodarstvo
- Boris Balant Ministrstvo za obrambo
- Alenka Kovšca Ministrstvo za šolstvo in šport
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
- Bojan Suvorov Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko
- Jernej Stritih Služba **Vlade RS za podnebne spremembe**



INŠTITUT ZA VAROVANJE ZDRAVJA
REPUBLIKE SLOVENIJE



AGENCIJA RS ZA OKOLJE



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

MINISTRSTVO ZA
KMETIJSTVO IN
OKOLJE

**NAŠA POT:
ZAGOVORNIKI JAVNEGA
ZDRAVJA, KI ZDRUŽUJEMO
KAPACITETE**



ZZV
MURSKA
SOBOTA



ZZV MARIBOR



ZZV RAVNE



ZZV NOVA GORICA



ZZV LJUBLJANA



ZZV CELJE



ZAVOD za ZDRAVSTVENO VARSTVO NOVO MESTO

MINISTRSTVO ZA
IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST,
KULTURO IN ŠPORT

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA INFRASTRUKTURO IN PROSTOR

Ostrava 2017 – od deklaracij k izvedbi

- Nacionalni portfelji ukrepov in poročanje
- Teme: zrak, voda, kemikalije, odpadki, podnebje, mesta, narava,

Breme bolezni zaradi okolja – globalno

- ~24 % smrti globalno lahko pripišemo okoljskim dejavnikom
- Glavni dejavniki: onesnažen zrak, onesnažena voda, sanitarne razmere (WASH), kemikalije (svinec), hrup, podnebne spremembe...

Breme bolezni – Evropa

- Kljub napredku je več kot 1,4 milijona smrti na leto v regiji še vedno posledica okoljskih dejavnikov tveganja
- Največji vpliv: **zunANJI zrak**, hrup, kemikalije
- Kazalniki: prezgodnje smrti, DALY

COVID-19 – izzivi za proces

- Prekinjene aktivnosti procesa okolja in zdravja
- Preobremenjene zdravstvene ustanove
- Ogromen porast odpadkov v zdravstvu
- Vrzeli v sistemih spremljanja
- Neenakost v zdravju prebivalstva

COVID-19 – priložnosti

- **Standardi** prezračevanja in nadzora CO2
- **Digitalizacija** podatkov, interoperabilnost
- Krepitev pristopa **Eno zdravje**



*Accelerating action for healthier people,
a thriving planet, a sustainable future*

DECLARATION OF THE SEVENTH MINISTERIAL CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND HEALTH

Budapest Declaration



Budimpešta 2023 – kaj je (bo) drugače?

Skupna zaveza za bolj zdrave ljudi, cvetoč planet in trajnostno prihodnost

Zdravje–podnebje, Eno zdravje, pravični zeleni prehod

Vključevanje mladih, mehanizmi izvedbe

Budimpešta 2023 – ključni cilji



- Zmanjšanje bremena onesnaženosti (zrak, kemikalije, hrup)
- Odpornost in razogljichenje zdravstvenih sistemov
- Preprečevanje zoonoz in mikrobne odpornosti (AMR)

Budimpešta 2023 – izvajanje

- Nacionalni načrti in poročanje
- Izmenjava podatkov: HBM, registri, sentinelno spremljanje, **platfotme za združevanje podatkov iz različnih resorjev**
- Partnerstva med resorji

Eno zdravje (One Health)



- Povezava zdravja ljudi, živali, ekosistemov
- AMR, zoonoze, varnost hrane, vektorji
- Združevanje podatkov različnih sektorjev

Novi, porajajoči in “ponovno porajajoči se” povzročitelji

- SARS-CoV-2
- aviarna influenza A(H5N1)
- virus Zahodnega Nila
- Mpox
- Krimsko-kongoška hemoragična mrzlica
- klopni meningoencefalitis
- Lyme borelioza

Podnebne spremembe in zdravje

- ~250.000 dodatnih smrti/leto (2030–2050, globalno)
- Evropa 2022: ~61.000–70.000 smrti zaradi vročine

Prilagajanje na podnebje – področja ukrepanja

- Načrti za ravnanje ob hudi vročini in hlajenje
- Poplavna odpornost in požarna ogroženost
- Zgodnje opozarjanje, obveščanje
- Ozaveščanje prebivalstva

Odpornost zdravstvenih ustanov



- Ocene ranljivosti (preskrba s pitno vodo, energija/hlajenje, poplave)
- Načrti neprekinjenega delovanja
- Zagotavljanje delovanja ob povečanih potrebah (poplave, huda vročina)

Nizkoemisijsko zdravstvo

- Energijska učinkovitost, obnovljivi viri
- Trajnostna nabava, odpadki, mobilnost

Zdravo grajeno okolje



- Urbanistično načrtovanje in zdravje
- Zelena-modra infrastruktura, mikroklima

Aktivna mobilnost in kakovost bivanja



- Hodljivost, kolesarjenje, javni prevoz
- Manj onesnaženosti, več telesne dejavnosti

Bivalno okolje in notranji zrak v stavbah

- Prezračevanje, vlažnost, temperatura, hrup
- Radon, hlapne organske spojine (VOS),
- Plesen,
- Pasivno kajenje

Standardi in politika za grajeno okolje

- WHO smernice za stanovanja; EPBD direktiva (Direktiva o energetske učinkovitosti stavb - smernice Evropske komisije)
- Standardi prezračevanja; toplotno udobje

Download notice
Add to My items
Subscribe to an email alert
Subscribe to an RSS alert

Contents

Validated versions

18/05/2024 ⓘ

Legal act

2024/1275
DIRECTIVE (EU) 2024/1275 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL
of 24 April 2024
on the energy performance of buildings
(recast)

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,
Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union, and in particular Article 194(2) thereof,
Having regard to the proposal from the European Commission,

After transmission of the draft legislative act to the national parliaments,
Having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee ⁽¹⁾,
Having regard to the opinion of the Committee of the Regions ⁽²⁾,

Acting in accordance with the ordinary legislative procedure ⁽³⁾,
Whereas:

- (1) Directive 2010/31/EU of the European Parliament and of the Council, as amended, and the amendments thereto, and the further amendments are to be made, that Directive should be replaced by this Directive;
- (2) Under the Paris Agreement ⁽⁴⁾, adopted on 12 December 2015 at the 21st Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (the 'Paris Agreement'), the Parties have agreed to limit the increase in global average surface temperature to well below 2°C above pre-industrial levels and to pursue efforts to limit the temperature increase to 1.5°C above pre-industrial levels by the end of the century.

Mesta, odporna na toploto



- Zelene sence, vodne površine, hladilni koridorji
- Odsevne/hladne površine, izolacija stavb, pasivno hlajenje

Onesnaženost zraka – breme

- Globalno: ~6,7 do 7 mio prezgodnjih smrti/leto
- EU-27 (2021): ~253.000 (PM_{2,5}), ~52.000 (NO₂), ~22.000 (O₃)

Zunanji in notranji zrak v luči zakonodaje EU

- Glavnina bremena: zunanji zrak; notranji zrak pomemben v občutljivih okoljih
- EU: Zeleni dogovor: *EU* naj bi do leta 2050 postala prvo podnebno nevtrarno območje na svetu

Načrt za ničelno onesnaževanje; revizije direktiv glede kakovosti zraka

- **AMBIENT AIR QUALITY DIRECTIVE** (Sprejeta v evropskem parlamentu, napoved revolucije na področju čistega zraka, April 2024),
- NEC (določa obveznosti zmanjšanja emisij za žveplove okside (SO_x), dušikove okside (NO_x), nemetanske hlapne ogljikovodike (NMVOC), amonijak...)
- IED (Direktiva o industrijskih emisijah)

Ukrepi za izboljšanje kakovosti zraka – izvedba

- Čisto ogrevanje, promet, industrija, prostorsko načrtovanje
- Merilne mreže + senzorji; “odprti podatki”

Onesnaženost s kemikalijami



- PFAS, bisfenoli, ftalati, zaviralci gorenja, pesticidi, mikroplastika
- Obstoja organska onesnaževala (POP), učinki mešanic

Humani biomonitoring (HBM) in skupni ukrepi 🧐

- HBM4EU: ciljno zmanjševanje izpostavljenosti v EU
- PARC: Partnerstvo za oceno tveganja kemikalij: spodbujanje inovacij pri procesu ocen tveganja kemikalij, ki bodo prispevale k trajnostni rabi in upravljanju s kemikalijami za varno okolje in zdravje ljudi.

Okoljski hrup

- EU: ~12.000 prezgodnjih smrti;
- ~48.000 novih primerov srčno-žilnih bolezni/leto
- Upravljanje hrupa: promet, prostorsko načrtovanje

Voda, sanitarije in higiena (WASH)

- Globalno (2019): ~1,4 mio smrti povezanih z vodo, neurejenimi sanitarijami in slabimi higienskimi razmerami
- Evropa: sicer visoka dostopnost prebivalstva, a obstajajo vrzeli: v šolah, pri ranljivih skupinah, ob izrednih razmerah

Odpadki in krožno gospodarstvo



- Zdravstveni in nevarni odpadki; mikroplastika
- Preprečevanje, ponovna raba, varna reciklaža

Partnerstva in vključevanje mladih



- Občine, šole, NVO, raziskovalci, osveščeni državljani
- Mladinske platforme, zdravstveno pismeni in okoljsko osveščeni državljani,

Izzivi procesa okolje in zdravje



- Stabilno financiranje; tveganje “zelenega zavajanja”
- Pravičnost prehoda; komunikacija tveganj
- Vrzeli v znanosti–izvedba; (npr. mešanice kemikalij)

Kaj prinaša Budimpešta Sloveniji? Ključne ustanove? SI

- Prioritete: PM2,5/NO2, radon, PFAS; kakovost notranjega zraka; odporne zdravstvene ustanove, **krepitev pripravljenosti na področju okoljskih groženj, vzpostavitev platform za izmenjavo podatkov med različnimi sektorji (zdravstvo, podnebje, veterina)**, mikrobna odpornost in Eno zdravje
- Ključne ustanove: MZ; MOPE in ARSO; NIJZ; NLZOH; UVHVVR; Zdravstveni inšpektorat RS; pristojni okoljski inšpektorat (MNVP); MKGP; občine; UL, UM, UP; IJS, Kemijski inštitut, ZAG, GeoZS

Ključni izziv okolja in zdravja v Sloveniji

Za celovito upravljanje področja okolje - zdravje moramo okrepiti/oživiti/vzpostaviti medresorko sodelovanje.

- Predlog vladi za ustanovitev Urada za okolje in zdravje?
- Umestitev okoljskih vsebin v Nacionalni program zdravstvenega varstva 2026-2035.

VIRI

- WHO/Europe – Budapest Declaration on Environment and Health (2023): <https://www.who.int/europe/initiatives/european-environment-and-health-process/the-budapest-declaration-on-environment-and-health>
- WHO/Europe – European Environment and Health Process: <https://www.who.int/europe/initiatives/european-environment-and-health-process>
- WHO/Europe – Parma Declaration on Environment and Health (2010): <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/pages/who-european-ministerial-conferences-on-environment-and-health/parma-2010>
- WHO/Europe – Ostrava Declaration (2017): <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/pages/who-european-ministerial-conferences-on-environment-and-health/ostrava-2017>
- Ministrstvo za zdravje RS. STRATEGIJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV V POVEZAVI Z OKOLJEM 2012–2020: <https://www.gov.si/>
- EEA – Air quality in Europe — 2023: <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2023>
- WHO – WHO Global Air Quality Guidelines (2021): <https://www.who.int/publications/i/item/9789240034228>
- IHME/GBD Results Tool: <https://vizhub.healthdata.org/gbd-results/>
- WHO – Climate change and health (2023): <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health>
- Ballester J. et al. Heat-related mortality in Europe in 2022 (Nature Medicine, 2023): <https://www.nature.com/articles/s41591-023-02419-0>
- EEA – Healthy environment, healthy lives (2020): <https://www.eea.europa.eu/publications/healthy-environment-healthy-lives>
- European Commission – Zero Pollution Action Plan (2021): https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_en
- European Commission – Ambient Air Quality Directives revision (COM/2022/542): https://environment.ec.europa.eu/topics/air/air-quality/legislation_en
- Directive (EU) 2016/2284 (NEC): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/2284/oj>
- Industrial Emissions Directive (IED): https://environment.ec.europa.eu/topics/industrial-emissions_en
- EU Chemicals Strategy for Sustainability (2020): https://environment.ec.europa.eu/strategy/chemicals-strategy_en
- ECHA – Proposal to restrict PFAS (2023): <https://echa.europa.eu/hot-topics/perfluoroalkyl-chemicals-pfas>
- European Commission – Restriction of intentionally added microplastics (2023): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4671
- HBM4EU – Results and evidence for policy: <https://www.hbm4eu.eu/>

VIRI

- PARC – European Partnership for the Assessment of Risks from Chemicals: <https://www.parc.anses.fr/>
- EEA – Environmental noise in Europe (2020): <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-noise-in-europe>
- WHO/Europe – Environmental Noise Guidelines (2018): <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/environmental-noise-guidelines-for-the-european-region-2018>
- WHO/UNICEF JMP – WASH: <https://washdata.org/>
- WHO/Europe – One Health: <https://www.who.int/europe/initiatives/one-health>
- ECDC – West Nile virus: <https://www.ecdc.europa.eu/en/west-nile-fever>
- ECDC – Avian influenza A(H5N1): <https://www.ecdc.europa.eu/en/avian-influenza>
- WHO – Mpox (prej opičje kože): <https://www.who.int/emergencies/situations/monkeypox-oubreak-2022>
- WHO – ATACH (Alliance for Transformative Action on Climate and Health): <https://www.who.int/initiatives/alliance-for-transformative-action-on-climate-and-health>
- ARSO – Kakovost zraka v Sloveniji — poročila: <https://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/>
- Vlada RS – Dolgoročna podnebna strategija do 2050 (2021): <https://www.gov.si teme/podnebne-spremembe/>
- Program ukrepov – Zgornja Mežiška dolina (svinec): <https://www.gov.si/>
- EFSA (2020) – PFAS v hrani: <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/6223>
- WHO – Ventilation roadmap (2021): <https://www.who.int/publications/i/item/9789240021280>
- WHO – Housing and health guidelines (2018): <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550376>
- European Commission – Energy Performance of Buildings (EPBD): https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-performance-buildings_en
- Euratom – Basic Safety Standards (2013/59/Euratom) — radon: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/59/oj>
- Lancet Countdown in Europe (2024): <https://www.lancetcountdown.org/europe/>
- WHO – Climate-resilient and sustainable health systems (2020): <https://www.who.int/publications/i/item/9789240012226>
- EEA – Zero pollution outlook (latest): <https://www.eea.europa.eu/themes/human/zero-pollution>
- ECDC – Antimicrobial resistance surveillance (latest): <https://www.ecdc.europa.eu/en/antimicrobial-resistance>